

Analiza przepisów penalizujących finansowanie terroryzmu w polskim prawie karnym

Karolina Judyta Palka

Doktorantka w Katedrze Prawa Karnego Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz aplikantka adwokacka przy Okręgowej Radzie Adwokackiej w Krakowie. Autorka publikacji z zakresu prawa karnego oraz prawa gospodarczego.

✉ karolina.palka@doctoral.uj.edu.pl

<https://orcid.org/0000-0002-7213-2569>

The Analysis of the Offence of Financing of Terrorist Acts in Polish Criminal Law

This article concerns the regulation of the offence of financing terrorism. The text in a condensed and comprehensive way presents the evolution of this provision, its interpretation, as well as the impact of European regulations on it. The first chapter is a brief introduction. The second part describes the criminalization of these behaviors in the Polish Penal Code (Article 165a of the Penal Code). The last one is a short summary and a proposal of changes de lege ferenda.

Słowa kluczowe: terroryzm, finansowanie terroryzmu, prawo karne, polski kodeks karny

Key words: terrorism, financing terrorism, criminal law, Polish criminal code

<https://doi.org/10.32082/fp.v5i55.282>

1. Wstęp

Podstawowym zadaniem prawa karnego jest ochrona ludności przed najbardziej negatywnymi zjawiskami. Jednym z nich jest, niewątpliwie, terroryzm. Niezbędnym zadaniem polskiego ustawodawcy jest zarówno przeciwdziałanie aktom terrorystycznym, jak i zapobieganie tworzeniu samych organizacji o takim charakterze. Warunkiem *sine qua non* tych zjawisk jest dostarczanie odpowiednich środków finansowych. Z tego powodu prawo karne musi im przeciwdziałać we wczesnym

ich stadium, a więc w momencie dostarczania instrumentów finansowych czy to samej organizacji, czy to już w celu sfinansowania konkretnego aktu terrorystycznego.

Na wymienione powyżej cele przeznaczone są środki z dwóch rodzajów działalności: zarówno działalności przestępczej, jak i w pełni legalnej. Pierwszy przypadek ma miejsce w szczególności w odniesieniu do zorganizowanych grup przestępczych i jest łatwiejszy do wykrycia dla organów ścigania. Drugi z nich oparty

jest często na działalności biznesowej lub charytatywnej, co rodzi szereg problemów dowodowych¹. Polski ustawodawca nie zdecydował się jednak na różnicowanie odpowiedzialności karnej w zależności od pochodzenia środków, które są przeznaczane na finansowanie terroryzmu. Jest to rozwiązanie słuszne, bowiem ich pochodzenie nie jest relewantne dla stopnia rzeczywistego zagrożenia terroryzmem. Jest to uzasadnione także z tego powodu, że odpowiedzialność karna z tytułu ich przestępczej genezy regulowana jest przez inne przepisy Kodeksu karnego.

2. Finansowanie terroryzmu w aktach prawnych Organizacji Narodów Zjednoczonych, Rady Europy i Unii Europejskiej

Na wstępie niniejszych rozważań należy zauważyć, że jednym z pierwszych aktów prawnych, który zobowiązywał Polskę do wprowadzenia penalizacji finansowania terroryzmu, była Międzynarodowa Konwencja o Zwalczeniu Finansowania Terroryzmu². Na podstawie art. 4 pkt a i art. 2 niniejszego aktu prawnego każde Państwo-Strona zobowiązało się do uznania w prawie wewnętrznym finansowania terroryzmu za czyn karalny.

Drugim relewantnym w tym zakresie aktem prawnym jest także Konwencja Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu³

oraz poprawka do niej⁴, której to celem jest m.in. „zwalczanie tego finansowania [terroryzmu – przyp. aut.] poprzez wnoszenie oskarżeń i wymierzanie kar sprawcom”.

Niebagatelny wpływ na polską regulację przestępstwa finansowania terroryzmu miało także prawodawstwo Unii Europejskiej, w szczególności Dyrektywa nr 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu (dalej: dyrektywa)⁵. Artykuł 58 ust. 1 dyrektywy nakłada na państwa członkowskie obowiązek wprowadzenia skutecznych, proporcjonalnych i odstraszących środków mających na celu pociągnięcie do odpowiedzialności podmiotów odpowiedzialnych za finansowanie terroryzmu. Z kolei art. 58 ust. 2 przewiduje, że każde z państw członkowskich zobowiązane jest do ustanowienia przepisów karnych oraz zapewnienia ich stosowania w celu zwalczania finansowania terroryzmu. Każde z państw członkowskich może także wprowadzić przepisy wprowadzające środki administracyjne w celu zapobiegania tego rodzaju czynów⁶. W przypadku wprowadzenia sankcji karnych – decyzja co do wprowadzenia sankcji administracyjnych leży w gestii poszczególnych państw członkowskich.

W chwili obecnej w ramach dyskursu nad prawodawstwem Unii Europejskiej proponowane jest

1 P. Pomianowski, E. Maćkowiak, *Zwalczanie finansowania terroryzmu w świetle prawa obowiązującego w Polsce i we Francji*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2012, nr 6 (4), s. 71.

2 Międzynarodowa Konwencja o Zwalczeniu Finansowania Terroryzmu przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 9 grudnia 1999 r. (Dz.U. 2004 nr 263 poz. 2620), która to została ratyfikowana za zgodą wyrażoną w Ustawie z dnia 9 stycznia 2003 r. o ratyfikacji Międzynarodowej Konwencji o zwalczaniu finansowania terroryzmu, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w dniu 9 grudnia 1999 r. (Dz.U. 2003 nr 44 poz. 374).

3 Konwencja Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu, sporządzona w Warszawie dnia 16 maja 2005 r. (Dz.U. 2008 nr 165 poz. 1028), ratyfikowana za zgodą wyrażoną w ustawie z dnia 27 października 2006 r.

o ratyfikacji Konwencji Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu, sporządzonej w Warszawie dnia 16 maja 2005 r. (Dz.U. 2006 nr 237 poz. 1712).

4 Poprawka do Konwencji Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu, sporządzonej w Warszawie dnia 16 maja 2005 r., przyjęta w Strasburgu dnia 22 października 2014 r., Dz.U. 2018 poz. 1328.

5 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, zmieniająca rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 i uchylająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/60/WE oraz dyrektywę Komisji 2006/70/WE, Dz.U. UE, nr L 141/73.

6 Tamże.

zaostrenie wymienionej wyżej dyrektywy⁷. Pierwsza z propozycji postuluje zaostrenie przepisów dotyczących przejrzystości finansów, co ma uniemożliwić ukrywanie środków finansowych na masową skalę, z kolei druga sugeruje wprowadzenie regulacji zapobiegających wykorzystywaniu systemów finansowych do finansowania działalności przestępczej⁸, a więc także terrorystycznej. Oba pomysły w pierwotnych założeniach są właściwe – dla zwiększenia pewności i bezpieczeństwa obrotu dobrym rozwiązaniem jest zmiana wyżej wymienionego aktu prawnego w obu kierunkach.

Drugim, równie istotnym aktem prawnym w tym zakresie, jest Dyrektywa nr 2017/541 w sprawie zwalczania terroryzmu⁹, która konkretyzuje obowiązki państwa, nakładając konieczność kryminalizacji czynów polegających na gromadzeniu lub przekazywaniu funduszy na cele terrorystyczne, gdy czyny te popełniane są umyślnie (dalej: dyrektywa 2017/541)¹⁰.

3. Przestępstwo finansowania terroryzmu na gruncie polskiego porządku prawnego

Jednym z kluczowych dla niniejszej problematyki krajowych aktów prawnych jest Ustawa z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu¹¹ (dalej: Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu), która weszła w życie w lipcu 2018 r., uchylając tym samym Ustawę z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu

praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu¹². Nowo obowiązująca ustawa (podobnie jak poprzednio obowiązująca) w art. 2 ust. 2 pkt 16 przewiduje odesłanie, zgodnie z którym finansowaniem terroryzmu są czyny określone w art. 165a Kodeksu karnego (dalej: k.k.)¹³. Przepis art. 165a k.k. *prima facie* realizuje obowiązek kryminalizacji tego typu przestępstw, nałożony dyrektywą 2017/541. Przepis ten w jego pierwotnym brzmieniu wszedł w życie w roku 2009 jako konsekwencja nowelizacji Kodeksu karnego na mocy Ustawy z 25 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz niektórych innych ustaw¹⁴.

4. Cechy wspólne przepisów art. 165a § 1–4 k.k.

Z racji ukształtowania znamion wymienionych w tekście typów czynu zabronionego wydaje się, że przedmiot ochrony będzie wspólny co do każdego z nich. Jego konkretyzacja nie jest jednak oczywista. Zdaniem Pawła Petasza będzie nim bezpieczeństwo powszechne, co wynika z tego, że tego typu przestępstwa godzą w to bezpieczeństwo¹⁵. Z tym poglądem zgadzają się także Zuzanna Gądzik oraz Radosław

7 Rada Unii Europejskiej, *Walka z praniem pieniędzy i finansowaniem terroryzmu*, <http://www.consilium.europa.eu/pl/policies/fight-against-terrorism/fight-against-terrorist-financing>, 14.06.2019.

8 Rada Unii Europejskiej, *Pranie pieniędzy i finansowanie terroryzmu: prezydencja porozumiała się z Parlamentem*, <http://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2017/12/20/money-laundering-and-terrorist-financing-presidency-and-parliament-reach-agreement>, 15.06.2019.

9 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/541 z dnia 15 marca 2017 r. w sprawie zwalczania terroryzmu i zastępująca decyzję ramową Rady 2002/475/WSiSW oraz zmieniająca decyzję Rady 2005/671/WSiSW, Dz.U. UE, nr L 88/6.

10 T. Oczkowski (w): V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 845.

11 Ustawa z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, Dz.U. 2018 poz. 723.

12 Ustawa z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, t.j. Dz.U. 2017 poz. 1049 ze zm.

13 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, t.j. Dz.U. 1918 poz. 1600 ze zm.

14 Przepis otrzymał wówczas brzmienie: „Art. 165a. Kto gromadzi, przekazuje lub oferuje środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchomości w celu sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12”, cyt. za: Ustawa z dnia 25 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz.U. 2009 nr 166 poz. 1317.

15 P. Petasz (w): M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 1: *Komentarz art. 117–221*, Warszawa 2017, s. 394.

S. Hałas¹⁶. Koncepcja ta jest szczególnie uzasadniona ze względu na umieszczenie tych przepisów w rozdziale XX Kodeksu karnego, zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu” – umieszczenie przepisów w danym rozdziale w większości przypadków jest zamierzeniem ustawodawcy co do wskazania przedmiotu ochrony. Powyższą kwestię w znacznie węższy sposób przedstawia Marek Kulik, który uważa, że przedmiotem ochrony jest bezpieczeństwo od przestępstw terrorystycznych¹⁷. Koncepcję,

niebezpieczeństwa powszechnego¹⁸. Z poglądem tym zgadza się także Małgorzata Marciniak¹⁹.

Z racji umieszczenia tego przepisu w rozdziale XX Kodeksu karnego wskazać trzeba, że to właśnie bezpieczeństwo powszechne jest tu podstawowym przedmiotem ochrony. Moim zdaniem art. 165a k.k. zawiera bardzo szeroki katalog dóbr prawnych, które chroni, m.in. będą to także inne przedmioty ochrony, analogiczne do przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi minimum pięć

Próc powszechnego bezpieczeństwa przestępstwo finansowania terroryzmu ma także inne przedmioty ochrony, analogiczne do przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi minimum pięć lat, a znamiona realizuje dany czyn.

zgodnie z którą głównym przedmiotem ochrony jest bezpieczeństwo powszechne, a związana z umieszczeniem tego przepisu w rozdziale XX Kodeksu karnego, kwestionuje Krzysztof Wiak, który uważa, że z punktu widzenia wykładni językowej nie można zawęzić w ten sposób przedmiotu ochrony. Autor zwraca uwagę, że przestępstwo o charakterze terrorystycznym to każdy czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej pięć lat, popełniony w jednym z celów wymienionych w art. 115 § 20 k.k. Czyny zabronione, które spełniają powyższe przesłanki, znajdują się w różnych ustawach, nie tylko w części szczególnej Kodeksu karnego, i mogą mieć różne przedmioty ochrony, takie jak np. życie czy bezpieczeństwo RP. Co więcej, realizacja znamion tych typów czynów zabronionych nie musi wiązać się ze spowodowaniem

lat, których znamiona realizuje dany czyn. Z uwagi na fakt, że tego rodzaju czyny zabronione mogą zostać zrealizowane w różnych stanach faktycznych, np. gdy zagrożona jest wyłącznie jedna osoba, w każdym przypadku katalog tych dóbr prawnych wyznaczony będzie indywidualnie.

Nie sposób pominąć faktu, że wszystkie komentowane na łamach tej pracy przepisy stanowią penalizację zachowań popełnianych na tak zwanym przedpolu czynu zabronionego. Czyny te bez wprowadzenia art. 165a § 1–4 często byłoby niesprawczą postacią zjawiskową w dokonanie przestępstwa głównego, spełniając np. znamiona pomocnictwa do art. 165a § 1–4²⁰.

16 Z. Gądzik, R.S. Hałas (w:) A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 916.

17 M. Kulik, *Komentarz aktualizowany do art. 165(a) Kodeksu karnego*, LEX 2017, teza 1.

18 K. Wiak, *Kryminalizacja finansowania terroryzmu w polskim prawie karnym*, „Palestra” 2010, t. 7–8, s. 61.

19 M. Marciniak, *Geneza wprowadzenia, przedmiot ochrony oraz podmiot przestępstwa sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym (art. 165 a k.k.)*, cz. 1, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2018, t. 1, s. 32.

20 K. Wiak, *Kryminalizacja finansowania...*, s. 59.

Kolejną cechą wspólną dla analizowanych typów przestępstw jest to, że każde z nich jest typem formalnym, co oznacza, że do ich dokonania nie jest konieczne osiągnięcie skutku – przestępstwa powyższe są dokonane już w momencie realizacji znamion danego typu czynu zabronionego.

Dla powyższych przepisów wspólna jest także możliwość ich kumulatywnej kwalifikacji na podstawie art. 11 § 2 z art. 292 i 299 k.k., czyli odpowiednio z przestępstwem nieumyślnego paserstwa i tak zwanego prania brudnych pieniędzy²¹.

Każdy z typów czynu zabronionego omawianego na kartach tej pracy jest typem powszechnym, co wynika z użycia znamienia „kto”.

4.1. Odpowiedzialność na gruncie art. 165a § 1 k.k.

Artykuł 165a § 1 k.k. penalizuje czyny polegające na gromadzeniu, przekazywaniu lub oferowaniu środków płatniczych, instrumentów finansowych, papierów wartościowych, wartości dewizowych, praw majątkowych lub innego mienia ruchomego lub nieruchomości w zamiarze sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym²² (katalog typów przestępstw jest w tym przepisie znacznie szerszy, ale jest to jednak zupełnie irrelevantne w kontekście niniejszego opracowania dotyczącego finansowania terroryzmu).

Typ czynu zabronionego z art. 165a § 4 k.k. składa się z szeroko ujętego katalogu znamion czasownikowych, w jaki można popełnić niniejsze przestępstwo. Czynność sprawcza w postaci gromadzenia polega na pozyskiwaniu określonych środków, co będzie miało miejsce z reguły procesie ciągłym, a także na określaniu sposobu ich przechowywania²³. Z kolei przekazywanie są to czynności polegające na zmianie właściciela lub dysponenta środków. Klasycznym przykładem realizacji tego znamienia będzie ich przesłanie czy przelanie na konto²⁴. Trzecia z czynności sprawczych polega na oferowaniu, co oznacza składanie propozycji odpłatnego lub nieodpłatnego przekazania środków²⁵.

Znamię „przestępstwa o charakterze terrorystycznym” *prima facie* łączy się z trudnościami wykładniczymi. W tym wypadku ustawodawca wprowadził jego definicję ustawową w art. 115 § 20 k.k., będącą pochodną dostosowywania polskiego prawa karnego do prawa Unii Europejskiej, a konkretnie decyzji ramowej Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie zwalczania terroryzmu (2002/475/WSiSW)²⁶. Zgodnie z art. 5 ust. 1 niniejszej decyzji państwa zobowiązane są do wprowadzenia środków zapewniających karalność przestępstw o charakterze terrorystycznym²⁷. Naturę taką mają mieć czyny, które ze względu na swój charakter i kontekst mogą wyrządzić poważne szkody krajowi lub organizacji międzynarodowej, gdy zostają popełnione w celu: poważnego zastraszenia wielu osób lub bezprawnego zmuszenia rządu lub organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania działania lub poważnej destabilizacji lub zniszczenia podstawowych politycznych, konstytucyjnych, gospodarczych lub społecznych struktur kraju lub organizacji międzynarodowej²⁸. Zgodnie z tym przepisem za przestępstwa o charakterze terrorystycznym uznane będą m.in.: ataki na życie ludzkie, które mogą powodować śmierć; ataki na integralność cielesną osoby, porwania oraz branie zakładników²⁹.

Zakwalifikowanie przestępstwa jako mającego charakter terrorystyczny jest możliwe przy łącznym spełnieniu dwóch znamion. Zgodnie z art. 115 § 20 k.k. pierwszym z nich jest znamię formalne (obiektywne), czyli zagrożenie karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej pięć lat³⁰. Trzeba zauważyć, że unormowanie powyższe nie jest w pełni zgodne z prawem unijnym, bowiem zastąpiło ono taksonomicznie wymienione rodzaje przestępstw, które mają być uznane za przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Rozwiązanie to jest zarówno aprobowane, jak

21 M. Kulik, *Komentarz aktualizowany...*, teza 18.

22 Tamże.

23 R.A. Stefański (w:) R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 1036.

24 Tamże.

25 Tamże.

26 Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy IV kadencji nr 2407, s. 22.

27 Decyzja Ramowa Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie zwalczania terroryzmu, 2002/475/WSiSW.

28 Tamże.

29 Pełny katalog znajduje się w art. 1 ust. 1 Decyzji Ramowej Rady z dnia 13 czerwca...

30 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r....

i krytykowane w doktrynie. Część autorów zauważa, że regulacja ta jest znacznie szersza niż wspomniane wyżej wymogi wynikające z dyrektywy³¹. Przeciwna grupa docenia zaletę syntetyczności niniejszego rozwiązania³². Za słuszniejszy należy uznać drugi z tych poglądów – wynika to przede wszystkim z charakteru dyrektywy, która pozostawia państwowym członkowskim swobodę realizacji celów w niej przewidzianych.

Łącznie ze znamieniem obiektywnym musi być spełnione minimum jedno z trzech wymienionych, tym razem znamion materialnych (subiektywnych), określających cel działania sprawcy. Pierwszym z nich jest „poważne zastraszanie wielu osób”³³. Spory w doktrynie prawa karnego łączyły się w szczególności ze znamieniem „wiele”. Jest to z pewnością więcej niż jedna osoba, przy przestępstwach o charakterze terrorystycznym *prima facie* wydaje się, że ten wymóg będzie co do zasady spełniony w każdym przypadku, gdyż akty o takim charakterze godzą w całe społeczeństwo. Zgodnie jednak z wymogiem jasności i precyzji prawa karnego postulowano ich dookreślenie. Jedną z koncepcji w tej materii przedstawił Zbigniew Ćwiąkalski, który wskazał, że jest to równoznaczne z określeniem „kilku”, a więc osób tych musi być minimum trzy³⁴. Z poglądem tym nie zgadza się Krzysztof Wiak, który stoi na stanowisku, że sztywne wyznaczenie granic nie jest w tym wypadku możliwe, bo pod uwagę trzeba brać „wszystkie istotne okoliczności danego przypadku”³⁵. Ryszard A. Stefański uważa z kolei, że musi być to minimum 10 osób³⁶. Stwierdzić trzeba, że z racji szczególnej wagi tego przestępstwa nie sposób zgodzić się z twierdzeniem, wedle którego

określenie, czy dany czyn spełnia znamię wielości osób, należy oceniać bez uwzględnienia konkretnych okoliczności sprawy. Prawidłowa wykładnia znamienia „wiele osób” powinna zmierzać do porównania konkretnego stanu faktycznego z językowym znaczeniem tego słowa, które oznacza wielką czy też dużą liczbę osób³⁷, jednak bez precyzyjnego podania ich liczby. Z tą koncepcją zgadza się także Sąd Najwyższy, który twierdzi, że z racji braku podania definicji legalnej tego określenia w żadnej ustawie – ustawodawca zezwala na taką jego interpretację³⁸. W postanowieniu Sądu Najwyższego podkreślono, że wymóg ten nigdy nie jest spełniony w stosunku do jednej osoby³⁹. Na słuszność tego poglądu wskazują przede wszystkim reguły wykładni językowej – truizmem jest twierdzenie, że „wiele” nigdy nie oznacza „jeden”. W konkretnym stanie faktycznym konieczne jest także przeprowadzenie analizy spełnienia znamienia powszechności⁴⁰. Koreponduje to z definicjami przedstawionymi w prawie unijnym, co oznacza, że zastraszanie wielu osób należy odnosić do anonimowej zbiorowości ludzkiej⁴¹.

Drugim z możliwych do spełnienia subiektywnych znamion, jakie przewiduje art. 115 § 20 k.k., jest cel działania w postaci „zmuszenia organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności”⁴². „Zmuszanie” jest to tego rodzaju wywarcie wpływu, które skutkuje tym, że podmiot zmuszany zrobi coś wbrew swojej woli.

Trzecim z możliwych alternatywnie do spełnienia celów działania sprawcy jest „wywołanie poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej”⁴³. Poważne zakłócenia to takie,

31 C. Sołta, *Przestępstwo o charakterze terrorystycznym w prawie karnym*, WPP 236/2005, s. 23–24.

32 J. Majewski (w:) W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 1: *Komentarz do art. 53–116*, Warszawa 2016, s. 1055.

33 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r....

34 Z. Ćwiąkalski (w:) W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2: *Komentarz do art. 117–211a*, Warszawa 2016, s. 214.

35 K. Wiak (w:) A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 761.

36 R.A. Stefański (w:) L. Gardocki (red.), *System prawa karnego*, t. 8: *Przestępstwa przeciwko państwu i dobrom zbiorowym*, Warszawa 2013, s. 234.

37 S. Dubisz (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, Warszawa 2003, s. 422.

38 Postanowienie SN z dnia 11 stycznia 2017 r., III KK 196/16, Legalis nr 1546746.

39 Tamże.

40 Tamże.

41 T. Oczkowski (w:) V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 604.

42 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r....

43 Tamże.

które powodują anormalne funkcjonowanie wymienionych instytucji i państw.

Należy zauważyć, że sprawca przestępstwa o charakterze terrorystycznym musi działać w celu osiągnięcia jednego z wymienionych rezultatów, co oznacza, że musi mieć on zamiar bezpośredni.

Artykuł 115 § 20 statuuje, że także „groźba popełnienia takiego czynu” spełnia wymóg przestępstwa o charakterze terrorystycznym – powinna ona być odnoszona do każdego z trzech taksacyjnie wymienionych znamion⁴⁴.

Wychodząc poza tematykę finansowania terroryzmu, należy wskazać także na skutki nowelizacji Kodeksu karnego z 2017 r.⁴⁵ Na jej mocy znacznie poszerzono zakres penalizacji art. 165a § 1 k.k. przez rozszerzenie katalogu przestępstw, co do których sprawca musi mieć

terrze terrorystycznym), art. 259a k.k. (przekroczenie granicy Rzeczypospolitej Polskiej w celu popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym)⁴⁶.

W stosunku do art. 165a § 1 k.k. ustawodawca zarzuca się, że ten bezzasadnie nie penalizuje finansowania innych typów przestępstw⁴⁷. Pogląd ten nie jest jednak uzasadniony. Penalizując bowiem wyłącznie finansowanie terroryzmu i inne, najpoważniejsze przestępstwa, ustawodawca wprowadza szerokie *spectrum* zachowań, przed którymi chroni obywatela. To właśnie w tych typach przestępstw zabezpieczenie środków finansowych jest szczególnie istotne, a ich brak czyni praktycznie niemożliwym popełnienie tego rodzaju czynów zabronionych. Dokonanie innych przestępstw w większości przypadków może mieć miejsce bez dostępności środków finansowych. Co

Penalizując wyłącznie finansowanie terroryzmu i inne, najpoważniejsze przestępstwa, ustawodawca wprowadza mimo wszystko szerokie spectrum zachowań, przed którymi chroni obywatela.

zamiar ich finansowania, pozbawiając je jednocześnie konieczności posiadania przymiotu „charakteru terrorystycznego”. Są to: art. 120 k.k. (stosowanie środków masowej zagłady), 121 k.k. (wytwarzanie, gromadzenie lub obrót zakazanymi środkami), art. 136 k.k. (czynna napaść lub znieważenie przedstawiciela obcego państwa), art. 166 k.k. (zawładnięcie statkiem wodnym lub powietrznym), art. 167 k.k. (umieszczenie na statku niebezpiecznego urządzenia lub substancji), art. 171 k.k. (wytwarzanie lub obrót substancjami niebezpiecznymi), art. 252 k.k. (zakładnictwo), art. 255a k.k. (rozpowszechnianie lub prezentowanie treści mogących ułatwić popełnienie przestępstwa o charak-

więcej, nie da się wprowadzić penalizacji każdego rodzaju destrukcyjnych zachowań, prowadziłoby to do bardzo rozbudowanego mechanizmu kontroli obywateli, zwłaszcza w kontekście kontroli ich majątków.

Przedmiotem czynności wykonawczej art. 165a § 1 k.k. są: środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchomości. Środki płatnicze są to emitowane przez Narodowy Bank Polski znaki pieniężne⁴⁸ – w tym wypadku, biorąc pod uwagę wykładnię funkcjonalną oraz fakt, że ustawodawca nie zastosował określenia „polskie środki

44 J. Majewski (w): W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 1058–1059.

45 Ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2017 poz. 768.

46 Tamże.

47 M. Marciniak, *Geneza wprowadzenia, przedmiot ochrony...*, s. 27.

48 Zob. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim, t.j. Dz.U. 2017 poz. 1373 ze zm.

płatnicze”, należy opowiedzieć się za tym, że będzie to zarówno polski, jak i obcy pieniądź. Jest to rozwiązanie bardzo słuszne – w dobie globalizacji i stosunkowo łatwej dostępności obcych walut w bardzo prosty sposób można by uniknąć odpowiedzialności karnej w przypadkach, gdy środkami byłyby zagraniczne znaki pieniężne. Instrumenty finansowe są to m.in. papiery wartościowe czy niebędące papierami wartościowymi instrumenty rynku finansowego⁴⁹. Najszerszy katalog desygnatów posiada termin „papiery wartościowe”, które podzielić można na papiery wartościowe wierzycielskie (zwane też dłużnymi), papiery wartościowe udziałowe, papiery wartościowe towarowe oraz papiery wartościowe rzeczowe⁵⁰. Wartościami dewizowymi są zagraniczne środki płatnicze oraz złoto dewizowe i platyna dewizowa⁵¹. Prawa majątkowe są to prawo własności, prawa rzeczowe, jak i prawa o charakterze względnym (wierzycielności, uprawnienia kształtujące)⁵². Inne mienie ruchome to wycinek praw majątkowych⁵³. Nieruchomości w znaczeniu art. 165a § 1 k.k. powinny być jednak rozumiane jako prawo do nieruchomości, a nie sama tylko rzecz nieruchomości⁵⁴. Prawa majątkowe, mienie ruchome oraz nieruchomości pozostają ze sobą w bardzo ścisłym związku. Zgodnie bowiem z brzmieniem art. 44 k.c. „mieniem jest własność i inne prawa majątkowe”⁵⁵. Tym samym w pojęciu „mienia” mieści się zarówno pojęcie mienia ruchomego, jak i nieruchomego – zabiegiem

niepotrzebnym ze strony ustawodawcy było rozdzielanie tych terminów.

Należy zauważyć, że bardzo ciekawa jest strona podmiotowa niniejszego przestępstwa – zarówno gromadzenie, przekazywanie, jak i oferowanie enumeratywnie wymienionych dóbr ma zostać dokonane „w zamiarze sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym”⁵⁶. Wynika z tego, że sprawca może działać zarówno z zamiarem bezpośrednim, tzn. chcąc, aby jego dobra zostały przeznaczone na sfinansowanie przestępstwa o charakterze terrorystycznym, ale także z zamiarem wynikowym, tj. przewidując i godząc się na to. Wcześniej przepis przewidywał jedynie działanie sprawcy w zamiarze bezpośrednim. Zmiana jego brzmienia (dokonana w 2015 r.) jest pokłosiem rekomendacji Moneyval⁵⁷, w której zauważono, że przepis ten w swym wcześniejszym brzmieniu nie penalizował zachowań, gdy sprawca tylko zakładał, że dana organizacja może przeznaczyć mienie na dokonanie przestępstwa o charakterze terrorystycznym, ale tej pewności nie ma⁵⁸, co wynikało z użycia w pierwotnym brzmieniu tego przepisu znamienia „w celu” wskazującego na kierunkowość działania sprawcy, co wskazywało z kolei na to, że przestępstwo popełnić można było wyłącznie z zamiarem bezpośrednim. Obecne brzmienie tego przepisu przez użycie znamienia „w zamiarze” jest w całości zgodne z powyższą rekomendacją.

Przestępstwo z art. 165a § 1 k.k. zagrożone jest karą od 2 lat do 12 lat pozbawienia wolności⁵⁹.

4.2. Odpowiedzialność na gruncie art. 165a § 2 k.k.

Drugi z typów przestępstw związanych ze zjawiskiem finansowania terroryzmu w polskim porządku prawno-karnym znajduje się w art. 165a § 2 k.k. Na mocy tego przepisu kryminalizowane są czyny polegające na udostępnianiu mienia enumeratywnie wymie-

49 Pełny katalog znajduje się w art. 2 Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi, t.j. Dz.U. 2018 poz. 2286 ze zm.

50 Więcej na ten temat: M. Romanowski, *Rodzaje papierów wartościowych* (w:) A. Szumański (red.), *System prawa prywatnego. Prawo papierów wartościowych*, Warszawa 2016, s. 79–80. Ich bliższa charakterystyka nie jest przedmiotem niniejszego opracowania.

51 Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. Prawo dewizowe, t.j. Dz.U. 2017 poz. 679 ze zm.

52 E. Skowrońska-Bocian, M. Warciński (w:) K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny, t. 1: Komentarz. Art. 1–449*¹⁰, Warszawa 2018, s. 225.

53 M. Gałązka (w:) A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 1323.

54 Tamże.

55 Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, t.j. Dz.U. 2018 poz. 1025 ze zm.

56 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r....

57 Moneyval jest komitetem ekspertów przy Radzie Europy. Treść raportu dostępna na stronie: *Report on Fourth Assessment Visit*, <https://rm.coe.int/report-on-fourth-assessment-visit-anti-money-laundering-and-combating-/1680716516>, 11.02.2020.

58 Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy VII kadencji nr 3659, s. 1.

59 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r....

nionego w art. 165a § 1 k.k. zorganizowanej grupie lub związkowi mającemu na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym, osobie biorącej udział w takiej grupie lub związku lub osobie, która ma zamiar popełnienia takiego przestępstwa⁶⁰.

Komentowany przepis został wprowadzony na mocy nowelizacji Kodeksu karnego z 2015 r., jednak pierwotnie stanowił połączenie jego obecnego brzmienia oraz terazniejszego art. 165a § 1 k.k. w postaci alternatywy rozłącznej⁶¹. W początkowym kształcie przepis ten został wprowadzony w celu nałożonych na Rzeczpospolitą Polską obowiązków wynikających z prawa międzynarodowego związanych z członkostwem w Unii Europejskiej i Radzie Europy, w tym wspomnianej już rekomendacji Moneyval⁶². Był także konsekwencją wyroku Trybunału Sprawiedliwości⁶³, który orzekł, że „fundusze udostępnione organizacji terrorystycznej same w sobie niosą ryzyko sprzeniewierzenia celem wspierania takiej działalności (...). Takie udostępnienie jest zatem objęte zakazem (...) i podlega sankcjom karnym przewidzianym przez właściwe prawo krajowe”⁶⁴, a więc wprost zezwolił na wprowadzanie przepisów karnych, które penalizują nie tylko samo finansowanie konkretnego przestępstwa o charakterze terrorystycznym, ale także finansowanie podmiotów, które mają zamiar takich czynów dokonać.

60 Tamże.

61 Art. 165a k.k. w swoim pierwotnym brzmieniu: „Art. 165a. Kto gromadzi, przekazuje lub oferuje środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchomości w zamiarze sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym albo udostępnienia ich zorganizowanej grupie lub związkowi mającym na celu popełnienie takiego przestępstwa lub osobie biorącej udział w takiej grupie lub związku, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12”, cyt. za: Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2015 poz. 1855.

62 Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy VII kadencji nr 3659, s. 2.

63 Tamże.

64 Wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE (wielka izba) z dnia 29 czerwca 2010 r. w sprawie C-550/09 przeciwko E. i F., eur-lex.

Na mocy nowelizacji Kodeksu karnego z 2017 r. czyn zabroniony w postaci drugiej z alternatyw rozłącznych art. 165a k. k. został przeniesiony do § 2 tego artykułu⁶⁵.

W piśmiennictwie podkreśla się, że wprowadzenie penalizacji tego rodzaju czynów miało spełniać dwa podstawowe cele. Pierwszym było wyjście poza sferę finansowego wspierania konkretnego przestępstwa, a drugim – bezpośrednie ugodzenie w samą strukturę zmierzającą do popełnienia czynu o charakterze terrorystycznym⁶⁶.

Czynność sprawcza niniejszego typu czynu zabronionego wyrażona jest za pomocą jednego znamienia czasownikowego w postaci „udostępnia”. Udostępnianie polega na umożliwieniu korzystania z tych środków, a także udzieleniu do nich dostępu oraz na ułatwieniu ich posiadania⁶⁷.

Dwa pojęcia oznaczające podmioty, w stosunku do których ma nastąpić udostępnienie mienia, a mianowicie zorganizowana grupa i zorganizowany związek, nie są pojęciami synonimicznymi. Obie kategorie muszą mieć na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym, ale różni je ich struktura. Zorganizowana grupa przestępcza składa się z minimum trzech osób, a jej członkowie mogą być zaledwie luźno ze sobą powiązani⁶⁸. Z kolei związek przestępczy jest zorganizowany w stopniu wyższym niż grupa, można w nim wyróżnić wyraźne przywództwo i dyscyplinę⁶⁹. Powstaje także z reguły, aby działać dłużej niż grupa⁷⁰.

Słusznie podkreśla Małgorzata Marciniak, że w przepisie tym chodzi o udostępnianie mienia nie każdej zorganizowanej grupie czy związkowi terrorystycznemu, ale wyłącznie takiemu, która ma na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrory-

65 Ustawa z dnia 23 marca 2017 r. ...

66 G. Bogdan (w): W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2: *Komentarz do art. 117–211a*, Warszawa 2016, s. 454.

67 Z. Gądzik, R.S. Hałas (w): A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 917.

68 Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu – II Wydział Karny z dnia 5 lutego 2015 r., sygn. II AKA 2/15, Legalis nr 1213462.

69 P. Petasz (w): M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny...*, dz. cyt., s. 397–398.

70 Tamże.

stycznym lub jednego z przestępstw enumeratywnie wymienionych w art. 165a § 1 k.k.⁷¹.

Co do strony podmiotowej to ten typ przestępstwa, przynajmniej w założeniu (jak wynika z uzasadnienia do projektu ustawy), miał być typem nieumyślnym⁷², jednak dziś podkreśla się, że w przepisie tym pojawia się nietypowe określenie strony podmiotowej⁷³.

Warunkiem popełnienia tego czynu zabronionego nie jest jednak bezpośrednie sfinansowanie przestępstwa o charakterze terrorystycznym – sprawca nie musi nawet przewidywać, że te pieniądze zostaną przewidziane na cel w postaci popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym – a jedynie podmiotów, które taki zamiar mają. Przesłanką odpo-

Kontrowersje wiążą się z udostępnieniem mienia osobie, która ma jedynie zamiar popełnienia przestępstwa finansowania terroryzmu.

W żadnym wypadku nie należy zgodzić się z twierdzeniem, wedle którego typ ten ma charakter nieumyślny, ponieważ po pierwsze nie zawiera takiej klauzuli, a po drugie wynika to *a contrario* z brzmienia art. 165a § 4 k.k. Przepis ten przewiduje bowiem typ nieumyślny czynów opisanych w art. 165a § 2 k.k. – oba przepisy nie mogą przewidywać identycznych znamion.

Komentowany tutaj typ czynu zabronionego jest więc przestępstwem umyślnym, popełnianym ze swoistym rodzajem strony podmiotowej, która miesza zamiar bezpośredni z wynikowym. Z jednej strony bowiem sprawca chce udostępnić swoje mienie konkretnemu podmiotowi, co odpowiada zamiarowi bezpośredniemu, a z drugiej co najmniej godzi się na to, że będzie ono przeznaczone określonym strukturom, powiązanych z działalnością terrorystyczną. W żadnym jednak wypadku nie można zgodzić się z tezą, zgodnie z którą przestępstwo to może być popełnione nieumyślnie, świadczy o tym także fakt, że w brzmieniu tego przepisu nie można odnaleźć znamion, które by tego dowodziły⁷⁴.

wiedzialności może być tutaj świadomość sprawcy, że mienie udostępniane jest podmiotowi, który taką działalnością się trudni⁷⁵.

Kontrowersje wiążą się z udostępnieniem mienia osobie, która ma jedynie zamiar popełnienia przestępstwa z art. 165a § 1 k.k.⁷⁶ Prowadzi to do nieuzasadnionej różnicy w odpowiedzialności osoby, która tylko planuje podjęcie jakichś działań przestępnych o charakterze terrorystycznym – same myśli, zamiar, bez podjęcia działań przestępnych (choćby przygotowawczych), nie są bowiem nigdy karalne. W przeciwieństwie do tego osoba, która miałaby udostępnić mienie takiej osobie – popełni czyn zabroniony⁷⁷.

Kara w tym przypadku jest identyczna, jak ma to miejsce w przypadku art. 165a § 1 k.k., tj. od 2 do 12 lat pozbawienia wolności⁷⁸.

4.3. Odpowiedzialność na gruncie art. 165a § 3 k.k.

Artykuł 165a § 3 k.k. został wprowadzony, podobnie jak ma to miejsce w przypadku nowego brzmienia art. 165a § 2, na mocy nowelizacji Kodeksu karnego z 2017 r.⁷⁹ Przepis ten nie pojawił się w rządowym pro-

71 M. Marciniak, *Geneza wprowadzenia, przedmiot ochrony...*, dz. cyt., s. 25.

72 Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy VIII kadencji nr 1186, s. 36.

73 M. Kulik, *Komentarz aktualizowany...*, dz. cyt., teza 14.

74 R.A. Stefański (w:) R.A. Stefański (red.) *Kodeks...*, dz. cyt., s. 1038.

75 G. Bogdan (w:) W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks...*, dz. cyt., s. 454.

76 Tamże.

77 Tamże.

78 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r....

79 Ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie...

jekcie nowelizacji Kodeksu karnego⁸⁰, został wprowadzony dopiero podczas prac sejmowych⁸¹. Penalizuje on czyny polegające na pokrywaniu kosztów związanych z zaspokojeniem potrzeb lub wykonaniem zobowiązań finansowych grupy, związku lub osoby⁸².

Przez „pokrywanie kosztów” należy rozumieć czynności polegające na zaspokajaniu zwykłych, codziennych oraz finansowych potrzeb grup i osób wspierających działalność terrorystyczną⁸³. Będą to czyny polegające np. nałożeniu pieniędzy na osobę, która ma zamiar popełnienia tego przestępstwa.

Odpowiedzialność karna została wyłączona w przypadkach, gdy obowiązek pokrywania kosztów wynika z ustawy – klasycznym przykładem będą alimenty⁸⁴. *A contrario* czyn zabroniony popełnią osoby, które zobowiązane są do tego na innej podstawie niż ustawa. Jest to rozwiązanie kontrowersyjne, bowiem w niektórych przypadkach będzie ono za bardzo różnicować odpowiedzialność karną⁸⁵. Świetnie ilustruje to stan faktyczny, w którym między dwoma osobami fizycznymi zostaje zawarta umowa dożywocia przewidziana w art. 908 k.c.⁸⁶ Na jej podstawie uprawniony przenosi na zobowiązanego własność nieruchomości, za co ten drugi (tj. zobowiązany) zobowiązuje się zapewnić opiekę i łożyć na uprawnionego do końca życia. Można wyobrazić sobie sytuację, w której uprawniony ma zamiar popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym. W takim wypadku sytuacja zobowiązanego jest bardzo skomplikowana, a nawet nierozwiązywalna. Z jednej strony, wypełniając swoje zobowiązanie, może spowodować na siebie odpowiedzialność karną, a z drugiej, nie wypełniając go, nie

popełni czynu zabronionego, ale nie wypełni też swojego zobowiązania, co może doprowadzić do rozwiązania umowy przez sąd i utraty nieruchomości.

Na aprobatę zasługuje przewidziana w tym przepisie sankcja karna – przestępstwo to zagrożone jest stosunkowo niską karą, bo pozbawienia wolności do trzech lat. Pozwała to sądowi, zgodnie z art. 37a k.k., na orzeczenie w jej miejsce grzywny lub kary ograniczenia wolności⁸⁷, co jest niemożliwe w przypadku przestępstw przewidzianych w art. 165a § 1–2. Niestety mimo tej możliwości rozwiązanie to w dalszym ciągu nie może być uznane za sprawiedliwe, co wynika z wyłączenia odpowiedzialności karnej w stosunku do osób zobowiązanych z mocy ustawy.

Niewątpliwie rację ma część doktryny, która twierdzi, że prawdopodobną ideą wprowadzenia tego przepisu było uznanie, że „pokrycie kosztów grupy terrorystycznej nie musi być utożsamiane z udostępnianiem takiej grupie środków finansowych, tj. z zachowaniem, o którym mowa w art. 165a § 2 k.k. A przecież § 2 nie wskazuje, czy udostępnione środki przeznaczone na finansowanie zamachu, czy też właśnie na utrzymanie grupy”⁸⁸. Tym samym zarzuca się, że pomiędzy „udostępnianiem mienia”, jako „umożliwieniem korzystania z czegoś”⁸⁹, oraz „pokrywaniem kosztów” nie da się wskazać rozłącznego podziału logicznego. Przykładowo, gdy osoba X płaci rachunki osobie Y, to udostępnia jej swoje mienie, bo umożliwia korzystanie z niego. W praktyce wymiaru sprawiedliwości można wyobrazić sobie sytuację, w której konkretna osoba będzie co miesiąc realizowała przelew na utrzymanie swojego dziecka, do którego to będzie zobowiązana na mocy obowiązku alimentacyjnego, który, jak zostało to wyżej powiedziane, wynika z ustawy. Oczywiście jest, że w tym wypadku nie zostanie popełniony czyn zabroniony z art. 165a § 3 k.k., bo obowiązek ma swoje źródło w ustawie, ale zostanie popełniony czyn zabroniony z art. 165a § 2 k.k.

Co jednak w przypadku zobowiązań umownych – czy zostanie popełnione zarówno przestępstwo

80 Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy VIII kadencji nr 1186.

81 Ustawa z dnia 24 lutego 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, tekst przekazany Senatowi.

82 Ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie...

83 Uchwała Senatu RP w sprawie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk senacki VIII kadencji, nr 1382, s. 7.

84 G. Bogdan (w:) W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeksy...*, dz. cyt., s. 454–455.

85 Tamże, s. 455.

86 Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r....

87 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r....

88 T. Oczkowski (w:) V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 846.

89 P. Petasz (w:) M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny...*, dz. cyt., s. 395.

z art. 165a § 2 k.k., jak i 165a § 3 k.k.? Wydaje się, że takie rozwiązanie jest niewłaściwe, bo z punktu widzenia zasad wykładni celowościowej zastosowanie tychże przepisów powinno być rozłączne. W tym przypadku powinno dojść do wyłączenia wielości ocen na podstawie jednej z zasad przewidzianych w prawie karnym. Pierwsza z nich, tj. zasada subsydiarności, oznacza, że przepis subsydiarny ma zastosowanie w odniesieniu do konkretnego stanu faktycznego, gdy nie można zastosować innego przepisu⁹⁰. Z pewnością nie występuje tu subsydiarność ustawowa, bo tę ustawodawca musi przewidzieć *explicite* w tekście ustawy⁹¹. W kwestii

jednego typu nie zawiera się, nie zostaje oddana przez ustalenie zawartości kryminalnej tego czynu związanej z wyczerpaniem znamion drugiego typu⁹³. Wydaje się, że to art. 165a § 2 k.k. oddaje całą zawartość kryminalną czynu, ponieważ w pełni opisuje zachowanie zabronione. Wtedy jednak art. 165a § 3 k.k. byłby przepisem pustym, dla którego nie można wyznaczyć desygnatów zachowań – zawsze bowiem, gdy sprawca pokrywa koszty, to udostępnia też mienie. Co więcej, konsekwencją byłaby niemożliwość realizacji postulatów ustawodawcy wyłączających odpowiedzialność karną osób zobowiązanych wyłącznie z mocy ustawy.

W przypadku znamienia „pokrywa koszty” należy odejść od ekonomicznego znaczenia terminu „koszt” i stwierdzić, że w przypadku tego typu czynu zabronionego ustawodawca nadał mu znaczenie potoczne.

subsydiarności milczącej (zwanej doktrynalną) wyróżnić można z kolei dwie modelowe sytuacje. Pierwszą, gdy realizacja typu czynu zabronionego we wczesnej fazie doprowadza do narażenia dobra prawnego, które potem przeradza się w jego naruszenie, oraz drugą, gdy sprawca najpierw usiłuje dokonać czynu zabronionego, a potem dokonuje go⁹². Z pewnością nie zachodzi w tych przypadkach żaden z rodzajów subsydiarności doktrynalnej, bowiem w obu z nich ma miejsce abstrakcyjne narażenie na niebezpieczeństwo, a relacja usiłowanie–dokonanie nie następuje.

Druga reguła wyłączenia wielości ocen jest to reguła konsumpcji polegająca na ustaleniu, „czy zawartość kryminalna czynu związana z realizacją znamion

O skomplikowaniu niniejszej sytuacji świadczą także znamiona ustawowe niniejszych przepisów. Przy wykładni znamiona „udostępnia mienie” trzeba odwołać się do art. 44 k.c., według którego „mieniem jest własność i inne prawa rzeczowe”⁹⁴. Jest to pojęcie ogólne⁹⁵, które oznacza prawa o charakterze majątkowym, a więc także pieniądze⁹⁶. W przypadku znamienia „pokrywa koszty” należy odejść od ekonomicznego znaczenia terminu „koszt” i stwierdzić, że w przypadku tego typu czynu zabronionego ustawodawca nadał mu znaczenie potoczne. Wynika to z tego, że przepis ten nie odnosi się do przedsiębiorstwa, ale do potrzeb osoby fizycznej, do której ekono-

90 A. Zoll, *Zbieg przepisów ustawy w polskim prawie karnym*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia” 2013, t. 60(2), s. 286.

91 Tamże, s. 287.

92 Tamże, s. 286.

93 Tamże, s. 288.

94 Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r....

95 W. J. Katner (w:) M. Safjan (red.), *System prawa prywatnego*, t. 1: *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2012, s. 1297.

96 E. Skowrońska-Bocian, M. Warciński (w:) K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks...*, dz. cyt., s. 225.

miczne znaczenie tego pojęcia nie będzie mieć zastosowania. „Koszt” jest to „suma pieniędzy na kupno lub opłacenie czegoś”⁹⁷ – przepis nawiązuje więc do potrzeb materialnych grupy, związku czy osoby. Oba przeanalizowane znamiona odnoszą się więc ściśle do pieniędzy, a pomiędzy nimi nie da się wyznaczyć kryteriów rozłączności.

Cała powyższa analiza świadczy o tym, że oba te przepisy pozostają ze sobą w nierozwiązywalnym związku, który także z punktu widzenia celowościowego nie może być potraktowane w ramach zbiegu przepisów z art. 11 § 2 k.k., a z drugiej strony nie może być rozwiązany dzięki żadnej z reguł wyłączenia wielości ocen w prawie karnym. W związku z tym jedynym rozwiązaniem powyższej sytuacji powinno być uchylene art. 165a § 3 k.k.

Piśmiennictwo jest zgodne co do strony podmiotowej niniejszego przestępstwa – jest ono popełniane umyślnie, zarówno w zamiarze bezpośrednim, jak i ewentualnym⁹⁸. Należy zgodzić się z niniejszym stanowiskiem – żadne ze znamion przestępstwa z art. 165a § 3 k.k. nie świadczą o kierunkowości działania sprawcy – przestępstwo jest popełnione także wtedy, gdy sprawca tylko godzi się na to, że pokrywa koszty związane z zaspokojeniem potrzeb lub wykonaniem zobowiązań finansowych grupy, związku lub osoby, o których mowa w § 2.

5. Odpowiedzialność na gruncie art. 165a § 4 k.k.

Artykuł 165a § 4 k.k. także został wprowadzony mocą nowelizacji Kodeksu karnego z marca 2017 r.⁹⁹ Przepis ten, podobnie jak art. 165a § 3 k.k., nie występował w rządowym projekcie zmiany Kodeksu karnego i pojawił się dopiero na etapie prac sejmowych nad kształtem tego aktu prawnego¹⁰⁰.

W przepisie art. 165a § 4 k.k. przewidziano typ nieumyślny przestępstw opisanych w art. 165a § 1–2

k.k. Popełnienie tego czynu zabronionego ma miejsce w dwóch stanach faktycznych. Pierwszy jest wówczas, gdy sprawca nie przewiduje możliwości popełnienia tego przestępstwa, a obiektywnie powinien to zrobić (odpowiada temu nieumyślna nieumyślność), a drugim – gdy tę możliwość przewiduje, ale myśli, że może tego uniknąć (jest to umyślna nieumyślność)¹⁰¹.

Po pierwsze, kontrowersje budzi sformułowanie odnoszące się do sankcji niniejszego przepisu w sformułowaniu „Tej samej karze podlega”. Piśmiennictwo podaje, że oznacza to karę identyczną, jak w art. 165a § 1 i § 2 k.k.¹⁰² Wydaje się, że ta interpretacja nie jest wystarczająco czytelna, jak powinno mieć to miejsce w przypadku standardów prawa karnego. Wynika to z tego, że zwrot „Tej samej karze podlega” może być odnoszony także do paragrafu poprzedniego, a nie – jak to jest przyjmowane w tym przepisie – do sankcji odnoszonej do przepisów odleglejszych. Adresaci, do których odnoszona jest norma sankcjonowana niniejszego przepisu, w większości przypadków nie posiadają wykształcenia prawniczego, więc sankcja karna grożąca za popełnienie tego przestępstwa powinna być precyzyjnie sformułowana. Sytuacji w żadnym wypadku nie zmienia fakt, że w podobny sposób, tj. przez użycie zwrotu „Tej samej karze podlega...” zredagowany jest art. 302 § 3 k.k. – komentarze¹⁰³ nie mają wątpliwości, że chodzi o sankcję wymienioną w § 1 tego przepisu. Z obserwacji wynika, że dla odbiorcy tekstu, który prawnikiem nie jest, sankcja w obu przypadkach odnosi się do paragrafu poprzedzającego.

Co prawda komentowany przepis w znaczący sposób ułatwia dowodzenie w niektórych stanach faktycznych¹⁰⁴, ale związany jest też z bardzo istotnym poszerzeniem zakresu penalizacji czynów związanych z nieumyślnym przeznaczaniem środków na cele terrorystyczne. Do wprowadzenia niniejszego przepisu

101 W. Wróbel, A. Zoll, *Polskie prawo karne. Część ogólna*, Kraków 2012, s. 218–219.

102 G. Bogdan (w:) W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks...*, dz. cyt., s. 455.

103 M.in. R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu* (w:) M. Zawłocki, R. Królikowski (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2: *Komentarz art. 222–316*, Warszawa 2017, s. 949.

104 T. Oczkowski (w:) V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny...*, Warszawa 2018, s. 847.

97 Hasło *Koszt*, <https://sjp.pl/koszt>, 18.10.2019.

98 Z. Gądzik, R.S. Hałas (w:) A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny...*, dz. cyt., s. 919.

99 Ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie...

100 Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy VIII kadencji nr 1186.

Polska nie była związana żadnym aktem prawnym Unii Europejskiej – unijne dyrektywy nakazują wyłącznie wprowadzenie penalizacji przestępstw umyślnych¹⁰⁵. Dobrym pomysłem na rozwiązanie tych problemów jest uchylenie niniejszego przepisu i wprowadzenie nieumyślnego przestępstwa indywidualnego, którego sprawcą mogłaby być osoba odpowiedzialna za przeciwdziałanie finansowania terroryzmu na mocy Ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu¹⁰⁶. Zgodnie z art. 2 ust. 1 tego aktu prawnego instytucjami obowiązany są m.in.: banki, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, krajowe instytucje płatnicze, firmy inwestycyjne, zagraniczne osoby prawne prowadzące na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej działalność maklerską, spółki prowadzące rynek regulowany, fundusze inwestycyjne, przedsiębiorcy prowadzący działalność kantorową, pośrednicy w obrocie nieruchomościami¹⁰⁷.

6. Postulaty de lege ferenda. Podsumowanie

Pieniądz jest jednym z podstawowym mechanizmów napędowych w dzisiejszym świecie. W związku z tym penalizacja przestępstwa finansowania terroryzmu powinna być jak najszersza, aby w pełni realizować funkcję prewencyjną prawa karnego. Zwalcza to akty terroru już w zarodku, zanim potencjalni przestępcy będą mieli możliwość rzeczywistego zagrożenia dobrom prawnym. Pozytywnie należy ocenić przede wszystkim fakt, że regulacja art. 165a k.k. wypełnia zobowiązania nałożone na Polskę w prawie międzynarodowym.

Zaprobować należy także przedmiot ochrony art. 165a k.k., nawet pomimo pewnych wątpliwości z nim związanych, bowiem jest on ujęty dość szeroko – będą to m.in. życie czy bezpieczeństwo publiczne. Takie ukształtowanie tego zagadnienia pozwala na pełniejszą ochronę przed samym terroryzmem, jak i jego finansowaniem.

Większość typów przestępstw, o których niezawiadomienie jest karalne zgodnie z brzmieniem art. 240 k.k., może zarazem spełniać znamiona przestępstwa o charakterze terrorystycznym z art. 115 § 20 k.k. Wydaje się jednak, że z racji faktu, jak duże zagrożenie dla szeregu dóbr prawnych ma dokonanie przestępstwa o charakterze terrorystycznym, ważne jest wprowadzenie ochrony na jego przedpolu, dlatego słusznym rozwiązaniem jest dodanie art. 165a k.k. do zamkniętego katalogu art. 240 § 1 k.k. W tym kontekście na uwagę zasługuje rozwiązanie, które przewiduje prawo brytyjskie. Art. 16 *Terrorism Act* przewiduje przestępstwo niezawiadomienia o finansowaniu terroryzmu w przypadkach, gdy informacje te zostały uzyskane w ramach prowadzenia działalności handlowej, biznesowej czy zawodowej¹⁰⁸.

Dla jasności i przejrzystości prawa karnego dobrym pomysłem jest także przerebadowanie niefortunnego art. 165a § 4 k.k. w celu wyjaśnienia sankcji, jaka grozi za popełnienie tego typu przestępstwa.

Polska regulacja finansowania terroryzmu nie może być uznana za doskonałą. Głównym zarzutem, jaki można sformułować wobec niej, jest brak jasnej sankcji typu przestępstwa z art. 165a § 4. Ponadto pewną lukę tworzy także brak przestępstwa niezawiadomienia o popełnieniu tego czynu zabronionego.

Nie da się pominąć także wątpliwej użyteczności art. 165a § 3 k.k. – jak to zostało wyżej udowodnione, jest to przepis wysoce dyskusyjny. Dobrym pomysłem jest uchylenie go przez ustawodawcę w toku przyszłych działań legislacyjnych lub doprecyzowanie go w taki sposób, aby nie mógł zostać uznany za przepis pusty.

Konkludując, polską regulację dotyczącą penalizacji finansowania terroryzmu uznać należy za dobrą, nawet pomimo kilku błędów legislacyjnych z nią związanych.

Bibliografia

Dubisz S. (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, Warszawa 2003.

Gardocki L. (red.), *System prawa karnego*, t. 8: *Przestępstwa przeciwko państwu i dobrom zbiorowym*, Warszawa 2013.

105 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/541 z dnia 15 marca 2017 r. w sprawie...

106 T. Oczkowski (w): V. Konarska-Wrzosek (red.), *Kodeks karny...*, Warszawa 2018, s. 847.

107 Zob. pełen katalog podmiotów odpowiedzialnych w art. 2 ust. 1 Ustawy z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu...

108 Strona legislacyjna Wielkiej Brytanii, *Terrorism Act 2000*, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/11/contents>, 7.08.2019.

- Grzeškowiak A., Wiak K. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2017.
- Grzeškowiak A., Wiak K. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Konarska-Wrzosek V. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2016.
- Królikowski M., Zawłocki R. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna, t. 2: Komentarz art. 222–316*, Warszawa 2017.
- Królikowski M., Zawłocki R. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna, t. 1: Komentarz art. 117–221*, Warszawa 2017.
- Kulik M., *Komentarz aktualizowany do art. 165(a) Kodeksu karnego*, LEX 2017, teza 14.
- Marciniak M., *Geneza wprowadzenia, przedmiot ochrony oraz podmiot przestępstwa sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym (art. 165 a k.k.). Część I*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2018, nr 1.
- Oczkowski T., *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu (w:) V. Konarska-Wrzosek (red.), Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Pietrzykowski K. (red.), *Kodeks cywilny, t. 1: Komentarz. Art. 1–449¹⁰*, Warszawa 2018.
- Pomianowski P., Mačkowiak E., *Zwalczanie finansowania terroryzmu w świetle prawa obowiązującego w Polsce i we Francji*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2012, nr 6(4).
- Safjan M. (red.), *System prawa prywatnego, t. 1: Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2012.
- Sońta C., *Przestępstwo o charakterze terrorystycznym w prawie karnym*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2005, nr 236.
- Stefański R.A. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Strona legislacyjna Wielkiej Brytanii, *Terrorism Act 2000*, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/11/contents>, 7.08.2019.
- Szumański A. (red.), *System prawa prywatnego. Prawo papierów wartościowych*, Warszawa 2016.
- Wiak K., *Kryminalizacja finansowania terroryzmu w polskim prawie karnym*, „Palestra” 2010, nr 7–8.
- Wróbel W., Zoll A. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna, t. 1: Komentarz do art. 53–116*, Warszawa 2016.
- Wróbel W., Zoll A. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna, t. 2: Komentarz do art. 117–211a*, Warszawa 2016.
- Wróbel W., Zoll A., *Polskie prawo karne. Część ogólna*, Kraków 2012.
- Zoll A., *Zbieg przepisów ustawy w polskim prawie karnym*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia” 2013, t. 60(2).
- Akty prawne**
- Decyzja Ramowa Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie zwalczania terroryzmu, 2002/475/WSiSW.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, zmieniająca rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 i uchylająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/60/WE oraz dyrektywę Komisji 2006/70/WE, Dz.U. UE, nr L 141/73.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/541 z dnia 15 marca 2017 r. w sprawie zwalczania terroryzmu i zastępująca decyzją ramową Rady 2002/475/WSiSW oraz zmieniająca decyzją Rady 2005/671/WSiSW, Dz.U. UE, nr L 88/6.
- Międzynarodowa Konwencja o Zwalczaniu Finansowania Terroryzmu przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 9 grudnia 1999 r., Dz.U. 2004 nr 263 poz. 2620.
- Postanowienie SN z dnia 11 stycznia 2017 r., III KK 196/16, Legalis nr 1546746.
- Rada Unii Europejskiej, *Pranie pieniędzy i finansowanie terroryzmu: prezydencja porozumiała się z Parlamentem*, <http://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2017/12/20/money-laundering-and-terrorist-financing-presidency-and-parliament-reach-agreement>, 15.06.2019.
- Rada Unii Europejskiej, *Walka z praniem pieniędzy i finansowaniem terroryzmu*, <http://www.consilium.europa.eu/pl/policies/fight-against-terrorism/fight-against-terrorist-financing>, 14.06.2019.
- Report on Fourth Assessment Visit*, <https://rm.coe.int/report-on-fourth-assessment-visit-anti-money-laundering-and-combating-/1680716516>, 11.02.2020.
- Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy VIII kadencji nr 1186.
- Uchwała Senatu RP w sprawie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk senacki VIII kadencji, nr 1382.
- Ustawa z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, Dz.U. 2018 poz. 723.
- Ustawa z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, t.j. Dz.U. 2017 poz. 1049 ze zm.
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, t.j. Dz.U. 2018 poz. 1025 ze zm.
- Ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2017 poz. 768.

- Ustawa z dnia 24 lutego 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, tekst przekazany Senatowi.
- Ustawa z dnia 25 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz.U. 2009 nr 166 poz. 1317.
- Ustawa z dnia 27 października 2006 r. o ratyfikacji Konwencji Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu, sporządzonej w Warszawie dnia 16 maja 2005 r., Dz.U. 2006 nr 237 poz. 1712.
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi, t.j. Dz.U. 2018 poz. 2286 ze zm.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim, t.j. Dz.U. 2017 poz. 1373 ze zm.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, t.j. Dz.U. 2018 poz. 1600 ze zm.
- Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2015 poz. 1855.
- Ustawa z dnia 9 stycznia 2003 r. o ratyfikacji Międzynarodowej Konwencji o zwalczaniu finansowania terroryzmu, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w dniu 9 grudnia 1999 r., Dz.U. 2003 nr 44 poz. 374.

Uzasadnienia

Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy IV kadencji nr 2407.

Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy VII kadencji nr 3659.

Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy VIII kadencji nr 1186.

Orzecznictwo

Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu – II Wydział Karny z dnia 5 lutego 2015 r., sygn. II AKa 2/15, Legalis nr 1213462.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE (wielka izba) z dnia 29 czerwca 2010 r. w sprawie C-550/09 przeciwko E. i F., eur-lex.